

володіння методиками викладання різних видів економічних дисциплін, прийомами і методами тренінгової роботи; здатність управляти розвитком та рухом персоналу та ін. є перспективною та сприятиме інноваційному розвитку економіки та професійної освіти в цілому та популяризації підготовки педагогів професійного навчання зокрема.

Література

1. Офіційний веб-сайт проекту – Режим доступу: wiwi.uni.kn/ite-vet
2. Technische Universität Dresden (2018). Study plan, URL: https://tu-dresden.de/bu/wirtschaft/ressourcen/dateien/studium/lehrveranstaltungen/stundenplae/stundenplan-sole-2018/Stundenplan-SoSe-2018_BAWipaed_20180413.pdf?lang=de (accessed 27/05/2018)
3. University of Konstanz (2018). Modulebook. URL: https://www.uni-konstanz.de/uploads/tx_studiengang/en_modulebook_186_1506066866.pdf (accessed 28/05/2018)
4. Vienna University of Economics and Business (2018). Brochure of Master Program in Business Education; URL: https://www.wu.ac.at/fileadmin/wu/h/structure/about/publications/aktuelle_Broschueren/MSc-WiPaed-berufsbegl.pdf (accessed 28/05/2018)
5. <http://www.indstate.edu/academics/undergraduate/majors/business-education>

В.В.Сгадова, професор, кандидат педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та психології ДВНЗ
«Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТУДЕНТІВ

На сучасному етапі розвитку освіти вищі навчальні заклади стикаються з проблемами, пов'язаними з пошуком шляхів якісного та ефективного навчання

студентів. Більшість дослідників вважають, що одним із шляхів оновлення освіти є управління навчальною діяльністю студентів.

Актуальність і значущість управлінського аспекту професійної діяльності викладача зумовлена ускладненням змістової сутності процесу навчання, який стимулюється сучасними досягненнями науки і культури, а також змінами, що відбуваються в соціально-економічній сфері суспільного життя. Саме ефективне управління викладачем навчальною діяльністю студентів є гарантом формування у них потреби та вміннь накопичувати знання.

Управління навчальною діяльністю студентів розглядаємо як специфічний вид професійної діяльності викладача, що реалізується через його вміння цілеспрямовано впливати на студентів шляхом реалізації функцій управління таких, як: мотивація, планування, організація і контроль.

Важливим компонентом навчання студентів є мотиви спонукання до діяльності, пов'язані із задоволенням потреб та інтересів суб'єкта. Навчання студентів має полімотивований характер. Мотиви поділяються на внутрішні і зовнішні, безпосередньо-спонукальні, перспективно-спонукальні та інтелектуально-спонукальні. Індивідуальні відмінності в мотивах діяльності виявляються у прагненні до успіху, активної пізнавальної діяльності, досягнення нових цілей або у прагненні зберегти уже досягнуте.

Розвивати потребу особистості до активної навчально-пізнавальної діяльності допомагає процес мотивації – створення умов для розвитку мотивів студентів, зовнішнє стимулювання їхньої діяльності у навчанні. Розробка навчальної програми (плану заняття) із великою кількістю завдань різного ступеня складності, особливий стиль взаємодії викладача і студента сприяють розвитку внутрішніх мотивів та формуванню позитивної мотивації. Методи формування позитивної мотивації: формування пізнавальних інтересів (створення ситуації новизни, опори на життєвий досвід, створення ситуацій успіху), стимулювання обов'язку й відповідальності у навчанні.

Планування і цілепокладання – важливі етапи управлінського циклу. Особливістю цілепокладання і планування в управлінні навчальною діяльністю

студентів є врахування їх вікових та індивідуально-психологічних особливостей.

Планування починається з цілепокладання. Мета визначає результат діяльності, фіксує цілі викладача. Визначаючи мету, викладач ставить навчальні, виховні та розвивальні цілі заняття. Спочатку мета формується узагальнено, а потім конкретизується. Узагальнена мета описує результати навчального заняття, а конкретизована – що студент умітиме робити після завершення конкретного етапу роботи. Процес цілепокладання включає аналіз попередньої ситуації та нормативних документів, установлення на цій основі потреби в завданнях, розв'язання яких за певних витрат часу і засобів дасть найкращий результат, добір методів і засобів навчання. Бінарний підхід до класифікації методів навчання, що враховує одночасно діяльність викладача і студентів, передбачає такий поділ методів: організація та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; стимулювання й мотивація навчально-пізнавальної діяльності; контроль й самоконтроль за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

Головне завдання викладача – вибрати найоптимальніші методи, засоби, методичне забезпечення відповідно до теми й мети заняття, змісту навчального матеріалу, вікових, індивідуальних особливостей та рівня підготовки студентів.

Утіленню плану діяльності в життя сприяє функція організації. У теорії педагогічного управління Ю. А. Конаржевський, В. С. Пікельна, М. М. Поташник, Н. Ф. Тализіна розглядають її як чіткий і обґрунтований розподіл повноважень і відповідальних за них; формування об'єкта управління та суб'єкта самоуправління тощо. Організаторська функція управлінської діяльності викладача пов'язана із залученням студентів до запланованої навчальної діяльності і стимулювання їхньої діяльності. Організовуючи навчальну діяльність студентів, викладач здійснює відповідну кількість кроків – етапів: ставить завдання, повідомляючи мету, тему й завдання заняття; проводить інструктаж, накреслює шляхи розв'язання завдань і забезпечує засобами їх виконання (добирає приклади, схеми, вправи тощо). Основні методи організації

та здійснення навчально-пізнавальної діяльності поділяються на словесні, наочні, практичні.

Важливою функцією управлінської діяльності викладача є контроль стану і результатів перебігу навчального процесу. Контроль передбачає не лише констатацію фактів, результатів, а й розкриття причин виявлених недоліків та вироблення заходів щодо їх ліквідації. Він є основою регулювання та коригування діяльності. Контроль виконує такі функції: забезпечує зворотній зв'язок в управлінні; додає цілісності циклу управління, виявляючи ступінь досягнення результату; стимулює самоконтроль; виховує у студентів організованість і розвиває почуття відповідальності за виконання своїх обов'язків; сприяє кращому розумінню виконаної діяльності. Контрольно-оцінна діяльність викладача допомагає йому безперервно перевіряти, порівнювати те, що планував досягти у навчанні студентів, і те, чого досяг; вносити на цій основі необхідні корективи у навчальний процес; своєчасно виявляти прогалини у знаннях і вміннях студентів; систематизувати матеріал; установлювати рівень їх готовності до засвоєння нового матеріалу.

Будь-який контроль здійснюється в такій послідовності: обґрунтування перевірки, формулювання мети, розроблення алгоритму перевірки, збір і опрацювання інформації про стан об'єкта перевірки за розробленою схемою, формулювання висновків. Форми контролю можуть бути різними за ознакою виконання, використаними методами, ознакою логічної послідовності.

Науковці в галузі соціальних систем обґрунтували функціональну подібність між процесами управління та навчання. Ці процеси є видами людської діяльності, мають такі ж основні функціональні блоки: мотиви, ціль, планування, прийняття рішень, перевірка результатів діяльності, їх аналіз, корекція дій [2]. Взаємопов'язаними є педагогічні функції та функції управління навчанням:

— проєктивна функція (визначення мети, завдань навчання) та конструктивна функція (розробка методів, прийомів і засобів забезпечення навчально-пізнавального процесу) відповідають функції планування;

- мотиваційно-стимулювальна функція (реалізація методів, прийомів та механізмів мотивації) – функції мотивація та стимулювання;
- організаторська й регулятивна функція (практична організація навчально процесу) та комунікативна функція (спілкування, взаємини між учасниками педагогічного процесу) – функції організація;
- контрольно-регулювальна функція (виявлення, перевірка, оцінювання результатів навчання, їх аналіз, коригування дій) – функції контроль.

Ці функції забезпечують ефективний вплив на студентів для гарантованого виконання завдань спільної діяльності викладача і студентів. Водночас, ефективність планування, мотивування, організації навчання студентів та контроль їх успішності значною мірою залежить від урахування викладачем індивідуальних особливостей кожного студента. До них належать своєрідність відчуттів, сприймання, мислення, пам'яті, уяви, особливості інтересів, нахилів, здібностей, темпераменту, особливостей характеру особистості. Особливо інтенсивно формуються індивідуальні особливості в студентські роки. Студентський вік (17-23 роки) охолює юнацький період і частину дорослого етапу в розвитку і становленні людини та характеризується найсприятливішими умовами для біологічного, психологічного та соціального розвитку [1].

У цьому віці удосконалюється спостережливість, розвивається репродуктивна та творча уява, критичність у ставленні до витворів уяви, посилюється самоконтроль, реалістичність у співвіднесенні образів уяви, особливо мрій, з дійсністю, власними можливостями.

Довільне запам'ятовування стає набагато ефективнішим від мимовільного, зростає продуктивність пам'яті на думки, на абстрактний матеріал. Основою запам'ятовування матеріалу стають виявлені логічні зв'язки.

Таким чином, студенти відрізняються за інтелектуальними здібностями, типом мислення, темпом просування в навчанні. Це необхідно враховувати під час організації навчання, тобто здійснювати диференціацію навчально-пізнавального процесу. Тут стане в пригоді спеціальна діагностика рівня

готовності студентів до вивчення основних навчальних дисциплін, своєчасний контроль за їхньою успішністю. Для підвищення рівня навчальної діяльності необхідно продовжувати формувати у студентів загальні розумові дії, та прийоми розумової діяльності, підсилювати мотивацію навчання, використовуючи традиційні й нові технології, сучасні інформаційні технології, які активізують та інтенсифікують навчально-пізнавальну діяльність.

Знання викладачем індивідуальних особливостей студентів дає йому можливість пристосувати до них своє викладання, тобто грамотно здійснювати управління їх навчальною діяльністю. За таких умов викладач може розкрити та використати в навчальних цілях психологічні резерви студентів, перетворити їх з пасивних об'єктів педагогічного впливу на активних учасників навчального процесу.

Значущість готовності викладача до управління навчанням студентів визначається не тільки знанням ним індивідуальних особливостей студентів, але й посилюється специфікою їхньої навчальної діяльності; знайомство студента з різними видами діяльності, які є компонентами його майбутньої професії; адаптація його до особливостей навчання у вищій школі; активне формування індивідуального стилю учіння; зростання ролі самостійної творчої роботи в навчальному процесі; запровадження викладачем інноваційних підходів у навчанні студентів [3].

Одним із типів інноваційних підходів до навчання є модель навчання як творчого пошуку: від бачення і постановки проблеми до висунення гіпотез, їх перевірки, пізнавальної рефлексії над результатами і процесом пізнання [5]. Основна риса цієї моделі — зміна позиції студента, проживання ним навчального процесу в ролі активного учасника — учасника дослідження, гри, дискусії.

Цей підхід вимагає такої постановки навчальних завдань для студентів, щоб їх виконання сприяло творчому використанню набутих знань для розв'язання нових завдань у нестандартних ситуаціях. Виконуючи навчальні завдання, студенти самостійно відкривають та створюють нові знання,

набувають нових навичок і вмінь, що надвичайно важливо для ефективної майбутньої професійної діяльності.

За умов реалізації цього типу інноваційного підходу до навчання дидактичні пошуки викладачів повинні спрямовуватися на акцентування розвивального потенціалу навчання; виходити із самостійної цінності пошукової діяльності; передбачати активність усіх учасників навчання, високу особистісно-професійну готовність викладача до гнучкої тактової взаємодії зі студентами.

Досвід переконує, що особливості навчальної діяльності студентів визначають значною мірою і специфіку управління нею: чіткість постановки мети і завдань, проміжкових результатів, плану навчання; багатоваріантність, гнучкість організаційних форм навчання, залучення студентів до організації навчальної діяльності; створення ситуацій вільного вибору, емоційне «підживлення» розумових зусиль студентів; домінування навчального знання; контролю оцінного судження; відповідність засобів корекційної роботи індивідуально-психологічним особливостям студентів.

Ефективність управління навчальною діяльністю студентів значною мірою залежить від мистецтва його здійснення. Для цього викладач повинен:

мати: позитивне ставлення до управління навчанням, усвідомленням його значущості, потребу в пошуку нових засобів і прийомів управління навчальною діяльністю студентів з метою підвищення рівня педагогічної майстерності, формування внутрішньої готовності до її здійснення, прагнення використовувати свої можливості для творчого здійснення управлінської діяльності;

знати: основні положення теорії педагогічного управління; зміст та етапи прогнозування і планування навчальної діяльності студентів; зміст та методи і прийоми організаційної діяльності викладача; зміст, принципів, види і форми контролю, критерії діагностування й аналізу навчання студентів, методи і прийоми його регулювання і корекції; особливості та умови управління навчальною діяльністю студентів; особливості, закономірності навчального

процесу у вищій школі; фізіологічні і психолого-педагогічні закономірності розвитку особистості такої освітньо-вікової категорії, як студенти; методи вивчення особистості; різні аспекти індивідуалізації та диференціації навчання, нові технології і моделі навчання;

вміти: планувати варіативні моделі навчання, структуруючи навчальний матеріал і добираючи варіанти ефективних методів, прийомів та засобів взаємодії викладача і студентів; мобільно перероблювати управлінську діяльність за умов невідповідності ходу навчального процесу його плану-проекту; враховувати індивідуально-психологічні особливості студентів; проводити вивчення процесу і продуктів діяльності студентів та робити практичні висновки для використання їх у процесі подальшого планування;

володіти комплексом особистісних рис людини: спрямованість особистості (принциповість, правдивість, працелюбність, чуйність); інтелектуальні якості (ерудиція, спостережливість, допитливість, практичне спрямування розуму); вольові якості (упевненість в собі, дисциплінованість, організованість, самовладання, наполегливість у досягненні мети, активність); емоційні якості (життєрадісність, педагогічний оптимізм, бадьорість) [3].

Література

1. Давиденко Т. М. Інтегральні критерії оцінки якості внутрішкільного управління / Т. М. Давиденко // Завуч. – 2002. – № 7. – С. 73-77.
2. Конаржевский Ю.А. Внутришкольный менеджмент. – М.: МП Новая школа, 1993. – 140 с.
3. Кузьмина Н.В. Очерки психологии труда учителя. - Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1967.-183 с.
4. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури — М. : Дело, 1991. — 701 с.
5. Подласый И.Б. Педагогика: Учеб. для студентов высших пед. учеб. заведений. - М.: Просвещение: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1996. - 432 с.